

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת צו, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון רכא), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ואף עברו עריכה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

325 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור הסדר בדברי רש"י בפירוטו את הארבעה החייבים בקרבן תודה, דסדר זה אינו כהסדר בתהלים וגם אינו כהסדר בגמרא; ביאור הא דרש"י נקט בג' מהנסים ל' רבים ובחולה שנתרפא בל' יחיד.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ב שיחה לפרשתנו)

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה / מוסר השכל הנלמד מדין החלפת הבגדים בהוצאת הדשן.

(ע"פ לקו"ש חל"ז ע' 5 ואילך)

קב חומטין / ביאור ענין שבת הגדול וטעם קביעותו לפי ימי השבוע בדרך החסידות.

(ע"פ לקו"ש חכ"ז ע' 44 ואילך)

חידושי סוגיות

ביאור דברי הרמב"ם (ריש הל' קדה"ח) "חדשי השנה הם חדשי הלבנה . והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה"; יישוב קושיית המפרש על דברי הרמב"ם (פ"ו ה"י) שבסיום המחזור נשאר עודף של א'תפה חלקים – שא"כ אחר שנים רבות תהי' תקופת ניסן בחודש אייר; הטעם שנקטינן להלכה כתקופת שמואל אף שחשבון ר' אדא "אמת יותר" (רמב"ם שם פ"ו ה"ו); יישוב הצ"ע איך מברכין ברכת החמה לפי תקופת שמואל אם חשבון האמיתי הוא לפי תקופת ר' אדא.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כב עמ' 229 ואילך)

הוספה - דרכי החסידות

שיחת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש נ"ע בענין מעלת האור והחמימות בעבודת ה'.

(ספר השיחות ת"ש בלה"ק עמ' קעה)

מקרא אני דורש

הסדר דארבעה צריכים להודות

ביאור הסדר בדברי רש"י בפירוטו את הארבעה החייבים בקרבן תודה, דסדר זה אינו כהסדר בתהלים וגם אינו כהסדר בגמרא; ביאור הא דרש"י נקט בג' מהנסים ל' רבים ובחולה שנתרפא בל' יחיד

א. בענין קרבן תודה שבפרשתנו (ז, יב), מפרט רש"י הנסים שעליהם מביאים קרבן תודה: "יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא, שהם צריכים להודות, שכתוב בהן 'יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה' (תהלים קז: ה, טו, כא-כב, לא)".

ויש לדקדק בהסדר שהביא רש"י את ארבעת הנסים – כי במקורו בתהלים הובא מצב הסכנה של "יורדי הים" אחרון שבכולם, ואילו רש"י הקדים את "יורדי הים" להיות הראשון.

ואמנם, דבר זה – הקדמת "יורדי הים" לפני מצבי הסכנה האחרים – מצינו כבר בגמרא (ברכות נד, ב), שגם שם הקדימו את "יורדי הים" לפני האחרים. ובתוספות שם ביארו את הטעם לשינוי זה בין המקרא לבין הגמרא, שבמקרא (בתהלים) סידר את המצבים לפי חומרת הסכנה – ולענין חומרת הסכנה הרי הסכנה שב"יורדי הים" היא פחותה מכולם ולכן נמנה מצב זה אחרון; ואילו הגמרא סידרה את המצבים לפי מדת היותם מצויים ושכיחים – ולכן מנתה את "יורדי הים" לפני האחרים, כיון שזהו המצב השכיח ביותר.

אבל אין טעם זה מספיק להסביר את השינוי שבדברי רש"י – כי אם אכן רצה לסדר את המצבים לפי מדת שכיחותם, הרי היה צריך (וכבגמרא) לאחר את "חבושי בית האסורים" לבסוף, כיון שמצב זה הוא הכי פחות שכיח (יותר מאשר "חולה שנתרפא");

אך רש"י לא עשה כן, אלא איחר את "חולה שנתרפא" להיות אחרון, ונמצא איפוא שרש"י נקט בסדר מיוחד, שאינו שווה לא לסדר בתהלים (שהקדים "המסוכנין יותר תחילה") ולא לסדר בגמרא (שהקדים ה"מצויין תחילה"), וצריך ביאור.

ב. והנה כד דייקת שפיר, אפשר מתוך לשון רש"י עצמו למצוא קצת ביאור להטעם שדייק לסדר את "חולה שנתרפא" אחרון – כי הוא מיוחד בכך שרש"י כותב אותו בלשון יחיד. שבכל המצבים הקודמים כתב רש"י בלשון רבים: "יורדי הים, והולכי מדבריות, וחבושי בית האסורים" – ואילו את זה כתב בלשון יחיד: "חולה שנתרפא". ולכן גם סידר אותו אחרון, בהיותו שונה מכל המצבים הקודמים, שהם בלשון רבים והוא בלשון יחיד. אך הא גופא קשיא, למה באמת כתב רש"י מצב זה של "חולה שנתרפא" בלשון יחיד, בשונה מכל המצבים הקודמים שכתב בלשון רבים?

[והנה, בגמרא (ס) נקטו שנים מהמצבים בלשון רבים – "יורדי הים" ו"הולכי מדבריות", ושנים בלשון יחיד – "מי שהיה חולה ונתרפא", ו"מי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא".

וטעם ההבדל מובן בפשטות: מהנוהג שבעולם שאין אדם הולך במדבר יחידי אלא בשיירא, וכן הוא ב"יורדי הים באניות" שלא יתכן אלא בקבוצת אנשים דוקא – ולכן נשנו בלשון רבים; מה שאין כן חולה וחבוש בבית האסורים שעל דרך הרגיל היא צרה הבאה על היחיד, ולכן נאמר בלשון יחיד.

אך דברי רש"י, שלגבי בית האסורים נקט לשון רבים – "חבושי בית האסורים", ורק לענין חולה כתבו בלשון יחיד – צריכים ביאור].

ג. והביאור בזה:

בפשטות מובן, שכאשר מטילים על האדם איזה חיוב בקשר למאורע מסויים, הנה אם "בדידיה הוי עובדא", נקל לו ביותר להבין פרטי הענין, טעם החיוב וכו'. והנה כאן בתורה מדובר על המצוה כמו שציווה בה משה רבינו את בני דורו, דור המדבר; וכיון שבטבע האדם יותר קל לו לשמוע ולהבין בענין שכבר היה אצלו – לכן כאשר נאמרו לבני ישראל ארבעת המצבים שיש להביא עליהם קרבן תודה, הזכירו בתחילה מאורעות כאלו שנעשו עם בני דור המדבר והיו קרובים אליהם, ורק אחר כך הוסיפו מאורעות כאלו שלא התרחשו עמם והיו עדיין רחוקים מהם.

לקראת שבת

ז

ומעתה יתבאר לשון רש"י, שכל פרט בו מדויק ומתאים:

בשלושת המצבים הראשונים נקט רש"י לשון רבים, משום שמצבים אלו אירעו בדור המדבר לכולם יחד, באופן של "רבים". ועל הסדר:

"יורדי הים" – המצב הראשון שהיה לכל בני ישראל יחד, בעת שירדו לים סוף ויצאו ממנו בשלום;

"הולכי מדבריות" – לאחר מכן המשיכו בדרכם במדבר, על כל הסכנות שבו, וניצלו מכל הסכנות;

"חבושי בית האסורים" – ואחר כך כשנגזר עליהם להתעכב במדבר נחשב להם השהייה במדבר הגדול והנורא, מקום נחש שרף ועקרב, כחבושי בית האסורים - על דרך לשון הכתוב (בשלה יד, ג) לגבי הזמן שלפני קריעת ים סוף "ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר", ורש"י פירש שם במשמעות של מאסר בכלא: "כלואים הם במדבר" (אלא שבאותה שעה באמת לא היה כן, ורק פרעה חשב כך בטעות, אולם לאחר מכן כן היה עד"ז).

[ובביאור ענין זה אפשר לומר בשני אופנים. אפשר לומר, שהכוונה היא לגזירה הכללית שנגזרה על דור יוצאי מצרים להישאר במדבר ארבעים שנה ורק בניהם יצאו משם לאחר ארבעים שנה. ובאמת, גזירה זו נגזרה רק לאחר מכן, ולכאורה בזמן שעליו מדובר כאן בפרשתנו עדיין לא ידעו ממנה (אף שי"ל שכבר היו רמזים וכו' לדבר, שהרי כבר בשירת הים נאמר (בשלה טו, יז) "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך", ופירש רש"י: "נתנבא משה שלא יכנס לארץ")];

ולכן אפשר לומר באופן אחר, שהכוונה היא לכך שנאמר לבני ישראל שיתעכבו במדבר סיני ארבעים יום עד רדת משה מן ההר (ראה פ' משפטים כד, יד: "ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה עד אשר נשוב אליכם").

אולם הנס הרביעי, חולה שנתרפא, לא אירע לבני ישראל בתור "רבים", ובהתאם לכך: הוא נאמר לבני ישראל אחרון, לאחר כל הנסים שהיו קרובים אליהם; ונאמר בלשון יחיד, משום שלא היה זה דבר שהיה משותף לכלל ישראל.

ד. ואין להקשות: הרי המצב של "חבושי בית האסורים" היה אצלם כבר קודם לכן, בעת היותם אסורים בתוך מצרים! ולפי זה היה לו לכתוב תחילה "חבושי בית האסורים", שהרי זה היה מצבם של ישראל בגלות מצרים (ויציאת מצרים הרי קדמה לקריעת ים סוף)? –

כי, מלשון הפסוק בתהלים "יושבי חושך וצלמות אסירי עני וברזל", מובן שחיוב ההודאה הוא (לא סתם במי שאסור בתוך מקום ואינו יכול לצאת ממנו, אלא) דוקא במי

לקראת שבת

שאסור במקום שנחשב ל"חושך וצלמות" (כמו כאן, שהמדבר הוא מקום מסוכן המעורר פחד וחרדה), ואילו במצרים הם ישבו במקום טוב ונוח כשלעצמו [ארץ גושן – מיטב ארץ מצרים!], וה"מאסר" לא היה לענין עצם המקום, אלא לענין השעבוד בעבודת פרך – ועל פרט זה לא חייבים בקרבן תודה.

כלומר: ישיבתם של ישראל במצרים לא היתה בבחינת "חבושי בית האסורים", כי ארץ מצרים אינה מקום "חושך וצלמות" (ואדרבה – ישראל ישבו בארץ גושן, מיטב הארץ. ומה שעבדו בהם בפרך – הרי זה ענין לעצמו, ואינו מהארבעה דברים שעליהם צריכים להודות); ואילו המדבר הוא מקום סכנה, מקום נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, והסגור במדבר הוא בבחינת "יושבי חשך וצלמות", "חבושי בית האסורים".

ה. ויש להדגיש: אין הכוונה שבפועל בני דור המדבר היו מחוייבים להקריב קרבן תודה על יציאתם מים סוף והליכתם במדבר – שהרי אצלם מלכתחילה לא היה שום חשש סכנה, שהרי נכנסו לענינים אלו "על פי ה'", ובוודאי שאין בזה שום סכנה;

אך מכל מקום, מצבים אלו שימשו לבני ישראל דוגמא חיה ממצב של סכנה, שבאופן רגיל – היציאה ממנו מחייבת להביא קרבן תודה.

הקירה בדין הדלקת המזבח מאש המזבח

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה
 "אש שנאמר בה תמיד היא שמדליקין בה
 את הנרות שנאמר בה להעלות נר תמיד אף
 היא מעל המזבח החיצון תוקד"
 (ו.ו. רש"י)

יש לעיין אם דין זה שהדלקת המזורה צ"ל
 מאש המזבח הוא דין בהדלקת המזורה שאש
 המזורה צ"ל מאש מזבח החיצון או שהוא
 דין במזבח, דצריכים להשתמש באש המזבח
 לא רק להקרבת קרבנות כ"א גם להדלקת
 המזורה.

ומהנפק"מ בזה, אם מאיזה טעם אין אש
 במזבח:

אם נאמר שהוא דין במזורה, א"כ מעכב
 ההדלקה שצ"ל דוקא ממזבח החיצון, משא"כ
 אי נימא שהוא דין באש המזבח אין זה מעכב
 הדלקת המזורה.

ויש לומר דנוסף על כך שמזה שדין זה
 נכתב בפרשת המזבח ולא בפרשת המזורה
 יש להוכיח דהוי דין במזבח, הנה מלשון
 רש"י הנ"ל יש להוכיח דס"ל לרש"י דהוי דין
 במזבח, דמזה שכתב רש"י "אש... שמדליקין
 בה את הנרות... אף היא מעל המזבח החיצון
 תוקד" משמע שזהו דין באש המזבח שמלבד
 שאר יקידותיה אף המזורה צ"ל מוקדת
 ממנה.

(ע"פ לקו"ש ח"י עמ' 53 ואילך)

פלוגתת ר"י ור"ש במנחת חביתין

זה קרבן אהרן ובניו
 (ו.ו.)

הדין בחביתי כהן גדול הוא שצריך
 להקריב בכל יום מנחה "מחציתה בבוקר
 ומחציתה בין הערביים".

וכשמת כה"ג ולא מינו אחר תחתיו נחלקו
 רבי יהודה ורבי שמעון (מנחות נא, ב) "משל
 מי הייתה קריבה". לר"ש קריבה משל ציבור,
 ואילו לר"י קריבה משל יורשים.

ויש לומר דיסוד פלוגתתם היא בטעם
 מנחת חביתין דכה"ג:

דהנה למנחת חביתין מצינו שני טעמים.
 בחינוך ביאר הטעם "לפי שהכה"ג הוא
 השליח בין ישראל לאביהם שבשמים... ולכן
 ראוי לאיש כזה להיות לו קרבן מיוחד תמיד
 כמו תמידי הציבור", ולביאור זה הוי מנחת
 חביתין כמו קרבן ציבור (אלא שהכה"ג הוא
 שליח הציבור). אך כמה ממפרשי טעמי
 המצוות ביארו דהמנחה קשורה לכה"ג עצמו
 (ולדוגמא האברבנאל עה"פ הביא כו"כ
 טעמים ומהם: "כדי להכניס לפני ה' בענוה
 ובסימני דלות" כו'. וגם הטעמים האחרים
 שהביא שם קשורים לכה"ג עצמו. עיי"ש).
 ולטעם זה הוי כקרבן יחיד.

וי"ל דבזה נחלקו ר"י ור"ש דר"ש ס"ל
 כטעם החינוך דהוי כקרבן צבור ולכן ס"ל
 דאם מת באה משל צבור, ור"י ס"ל דהוי
 כקרבן יחיד ולכן כשמת באה משל יורשים.

[ועיין בלקו"ש איך שעפ"ז יש לבאר גם
 הטעם דלר"י צריך ילפותא דנוהגת לדורות
 משא"כ לר"ש פשיטא לי' דנוהגת לדורות
 ולא צריך לזה ילפותא].

(ע"פ לקו"ש חכ"ב עמ' 21 ואילך)

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה

בכל דבר בתורה יש הוראות למעשה בעבודת ה',
מוסר השכל הנלמד מדין החלפת הבגדים בהוצאת הדשן

וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן אֶל מַחוּץ
לְמַחֲנֶה אֶל מְקוֹם מְהוּרָה:

(פרשתנו, ו, ד)

ופשט את בגדיו. אין זה חובה אלא דרך ארץ, שלא ילכך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש
בהם תמיד. בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימוזג בהן כוס לרבו, לכך ולבגדים אחרים
פחותין מהן:

(רש"י)

“עבד שבשל קדירה לרבו לא ימוזג כוס לרבו” לא נאמר, אלא “בגדים שבשל בהן .
אל ימוזג בהן” – מכאן שני הוראות למעשה לכל אחד ואחד מ”ממלכת כהנים” בכואו
לשרת את רבו. הוראה אחת בין האדם למקום, והשניה בעניינים שבין אדם לחבירו:

בין האדם למקום: אותו הכהן שמוזג הכוס לרבו, הוא אותו הכהן המבשל את הקדירה
– ללמדך, שאותו שימוש לרב ישנו הן בקיום המצוה עצמה, והן בהכנות וההכשר
עליה. ויש לקיים את שניהם באותה מסירה ונתינה, ובאותה שמחה וחיות.

לקראת שבת

יא

כאשר מבקש האדם את טובתו הרוחנית, ורוצה להדבק בשכינה, אזי הוא רוצה לקיים רק את המצוות עצמן, שדוקא על ידן ה"ה מתקשר בקב"ה ולא ע"י הכשרן. אבל אם הוא אינו שום מציאות לעצמו, וכל חפצו הוא רק לעשות רצון רבו, אזי, מה לי מעשה המצוה עצמה ומה לי הכשרה – שהרי שתיהן רצונו ית' בשוה.

וכפי שמצינו ברבי חייא (כתובות קג, ב. ב"מ פה, ב) שהיה מתעסק בעצמו (ולא ע"י שליח) בזריעת פשתן, גידולו, הכנת מכמורת ממנו, ציד צביים על ידי המכמורות, עיבוד עורן לקלף, כתיבת חמשה חומשי תורה וששה סדרי משנה על הקלף, והליכה בין העם שבשדות ללמד את בניהן תורה בספרים אלו שכתב. וזאת מכיון שהכל הוא רצונו ית', ו"אני לא נבראתי אלא לשמש את קוניי" (ל' הגמרא סוף קידושין לגרסת הע"י). וכלשון הגמרא "כמה גדולים מעשי חייא".

ובין האדם לחבירו: יכול האדם לחשוב, אני רצוני לשמש רק בסעודת פנים, מזיגת הכוס לרבו בבגדים חשובים. היינו, להתעסק ולהשפיע רק על יהודי כזה הנמצא בבית המדרש, במקום רבו. אבל "ולבש בגדים אחרים", ללבוש בגדים פחותים ולהתעסק עם יהודי שלע"ע אינו בבית המדרש – זו אינה עבודתו,

ועל זה באה ההוראה: "ולבש בגדים אחרים גו' מחוץ למחנה", אותו כהן שעוסק בענייני פנים הוא אותו הכהן שמחליף את לבושיו ויוצא להתעסק עם עניינים שמחוץ למחנה.

ואף שלכאורה זו ירידה גדולה, שתמורת העסק בענייני תורה יעסוק בחוץ בענייני הכשר מצוה וכדו' ו"בבגדים אחרים" – בכל זאת, כך היא עבודתו של כל אחד מממלכת כהנים. ובזה הוא מתנהג כפי שהתנהג הקב"ה כביכול, כנאמר ביציאת מצרים (שמות ג, ח): "וארד להצילו מיד מצרים", שיציאת מצרים היתה "לא על ידי מלאך, ולא על ידי שרף, ולא על ידי שליח אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו. . . אני ה' אני הוא ולא אחר" (הגש"פ ד"ה ויוציאנו).

וכן תהיה לנו בגאולה העתידה, שהקב"ה יוציא בעצמו כל אחד ואחד כמ"ש (דברים ל, ג ובפרש"י) "ושב ה"א את שבותך" – שהקב"ה "כאלו צריך להיות אוהז בידיו ממש איש איש ממקומו" בעגלא ובזמן קריב.

ביאור ענין שבת הגדול וטעם קביעותו לפי ימי השבוע בדרך החסידות

שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, לפי שנעשה בו נס גדול. שפסח מצרים היה מקחו מבעשור לחדש, כמו שכתוב: "בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות ונו", ואותו היום שבת היה, שהרי בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים כמו"ש בס"י תצ"ד וכיון שמ"ו בניסן היה בה' בשבת א"כ עשרה בניסן היה בשבת; וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושין כך, אמרו להם: "זבח פסח הוא לה' שיהרגו בכורי מצרים". הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל, ולא רצו. ועשו הבכורות עמהם מלחמה, והרגו הרבה מהם. וזה שכתוב: "למכה מצרים בכבוריהם". וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת וקראוהו שבת הגדול. ולמה לא קבעוהו בעשירי לחדש סתם בין שחל בשבת בין שחל בחול בדרך שנקבעו כל המועדים? – לפי שנעשרה בניסן מתה מרים וקבעו בו תענית כשחל בחול כמו"ש בס"י תק"פ ע"ש:

(שו"ע אדמו"ר הוקן סי' תל ס"א)

בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם, ומה נשתנה נס זה ד"למכה מצרים בכבוריהם" משאר הניסים, שהוא נקרא בשם "נס גדול" (ובפרט שהוא לבדו לא הספיק כדי להוציא את ישראל ממצרים, ועד שלא היתה מכת בכורות לא יכלו לצאת)?

ואדרבה, לא מצינו בנס זה שום יציאה מדרכי הטבע וגדריו, דהרי טענתם של בכורי מצרים היתה שכלית, ומובן היטב מדוע הלכו ונלחמו כדי להנצל ממכת בכורות (שבוודאי תבוא, אחרי שראו את תשעת המכות הקודמות) ואם כן, מהי גדלות הנס?

הביאור בזה, ובהקדים:

השי"ת מנהיג את העולם בשני אופני הנהגה – נס וטבע. בדרך כלל מתנהג הוא ית' בדרכי הטבע ולא משנה ממנהגו של עולם. ולפעמים ישנה יציאה מגדרי העולם לצורך גדול כהצלת ישראל מיד צריהם.

והנה, רוב רובם של הניסים היו כאלו שהראו את שליטת הקב"ה בטבע בדרכים שונות.

לקראת שבת

יג

או באופן של נס גלוי המשדד ושובר את חוקי הטבע (כעשרת המכות, קריעת ים סוף וכו'), או בדרכי הטבע (כנס פורים וכיו"ב) אך באופן שניכר שיש כח למעלה מהטבע שהוא השולט ומסובב את חוקי הטבע.

נס זה, דשבת הגדול, הראה דלא רק שהקב"ה שולט על הטבע – אלא הטבע עצמו, בלי התערבות חיצונית כביכול, מתנהג כפי רצון בוראו. שהרי כנ"ל, נס זה היה באופן הכי טבעי: שבכורי מצרים טענו טענה שכלית כלפי מצרים כולה, ולתועלת עצמם נלחמו – מתוך ההכרה שדבר ה' שיכה את בכורי מצרים יקום!

ענין זה, שהטבע עצמו מכיר בהנהגת השי"ת, הוא "נס גדול". וכמאמר חז"ל (זח"ג ה, א ועוד) על הפסוק (תהילים מח, ב): "גדול הוי' ומהולל מאוד בעיר אלוקינו" אימתי הוא גדול? – כשהוא בעיר אלוקינו! שגדולתו ורוממותו של שם הוי' המורה על ההנהגה שלמעלה מהטבע (כהכוונה "היה הווה ויהיה כאחד"), מתגלה דוקא "בעיר אלוקנו" בהנהגה באופן של שם אלוקים, המורה על חוקי הטבע (כהכוונה "תקיף וחזק ובעל היכולת לעשות בעליונים ובתחתונים כרצונו", ו"אלקים" בגימ' "הטבע").

והטעם לכך הוא, מכיון שכאשר מתגלה שהקב"ה מנהל את העולם, באופן כזה שהעולם נשאר על מכונו – הרי זה מראה הרבה יותר את הבלי גבול שלו – שאף בתחתונים עושה כרצונו.

מטעם זה נקבע נס זה לפי ימות השבוע, ולא ככל הנסים ע"פ קביעות החודש (מלבד הטעם בדרך ההלכה המובא בשו"ע). ובהקדים דימי השבוע תלויים וקשורים במהלך החמה (שבע פעמים של "ויהי ערב ויהי בקר"), ואילו ימות החודש תלויים במהלך הלבנה המתחדשת מידי חודש.

הלבנה מסמלת את ענין ההתחדשות והשינוי ('חודש' מלשון 'חידוש'), שהיא הרי משתנה כל הזמן – ואכן חודש ניסן הוא "ראש חדשים" מכיון שהוא ראש להנהגה האלוקית באופן של חידוש ונס. ואילו החמה החוזרת ללא שום שינוי וחידוש, אלא באותו האופן הקבוע מזמן בריאתה – מסמלת את ההנהגה ע"פ טבע וסדר העולם.

כל החגים והזמנים של עם ישראל קשורים עם ימי החודש (ישראל מונים ללבנה, בהיותם למעלה מהטבע "והם עתידים להתחדש כמותה") – יצא מן הכלל ציון ה'נס גדול" ב"שבת הגדול" שנקבע דוקא ע"פ קביעות השבוע, להורות שגדולתו של נס זה היתה שהטבע כשלעצמו הכריז: ה' אחד!

החיבור להקב"ה בקיום מצוותיו

צו את אהרן
(ו, ב)

כפירוש תיבת "מצוה" ישנם שני פירושים:

א. מלשון ציווי. ב. מלשון "צוותא וחיבור" (לקו"ת בחוקתי מה, ג. ועוד) שקיום המצוות מחבר ומקשר את ישראל להקב"ה.

ויש לומר ששני פירושים אלו מבארים אחד את השני:

דהנה יהודי יכול לקיים מצוות משני טעמים: א. כי מבין בשכלו היוקר והמעלה בקיום המצוות. ב. כי כך צוה הקב"ה ולכן מקיים מצוותיו בקבלת עול, ולא מצד שמבין בשכלו המעלה שבזה.

וע"ז אומרים שעיקר ה"צוותא וחיבור" להקב"ה שע"י קיום המצוות הוא כשמבטל את עצמו להקב"ה ומקיים מצוותיו לא מצד שמבין כך בשכלו אלא רק מפני ה"ציווי", שכן צוה הקב"ה.

(ע"פ לקו"ש ח"ז עמ' 30)

בקשו חשבונות רבים

צו את אהרן

ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס (ו, ברש"י)

יש לעיין מדוע נאמר זירוז זה דווקא כאן בנוגע לאש המזבח ולא במצוות אחרות שיש בהן חסרון כיס?

ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונן:

במצוות אחרות שיש בהן חסרון כיס, כצדקה וכיו"ב, אין צריך לזירוז כ"כ כי בהן בטוח האדם שהקב"ה ישלם לו בחזרה, ואפי' בלא זה סוכ"ס הר"ז כסף שלו ובכסף שלו יכול הוא לעשות ככל העולה על רוחו.

אבל כשמגיע לממון הקדש שהוא מכספי צבור, ובכספי צבור צריך להיזהר ביותר, וא"כ יכול האדם לטעון שלאו דוקא שעצים למערכה הם הדברים הכי נחוצים עכשיו, ואולי יש דברים הנחוצים יותר, ולכן צריכים להשתמש בכספי הצבור לדברים אחרים.

ולכן דווקא כאן כשמדובר בכספי צבור, שם צריך הכתוב להזהיר ולזרז שכשהקב"ה מצוה לעשות משהו אין מקום לחשבונות בני אדם. וכשהקב"ה מצוה שצריך עצים למערכה וודאי הדבר שזהו מה שצריכים לעשות עם הכסף.

(ע"פ שיחיו"ק תש"יא עמ' 30 וא"ף)

חידושי סוגיות

ביאור בדין שמור את חודש האביב ודין הרואה חמה בתקופתה

ביאור דברי הרמב"ם (ריש הל' קדה"ח) "חדשי השנה הם חדשי הלבנה . . והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה"; יישוב קושיית המפרש על דברי הרמב"ם (פ"ו ה"י) שבסיום המחזור נשאר עודף של א'תפה חלקים – שא"כ אחר שנים רבות תהי' תקופת ניסן בחודש אייר; הטעם שנקטינן להלכה כתקופת שמואל אף שחשבון ר' אדא "אמת יותר" (רמב"ם שם פ"ו ה"ו); יישוב הצ"ע איך מברכין ברכת החמה לפי תקופת שמואל אם חשבון האמיתי הוא לפי תקופת ר' אדא

א.

דברי הרמב"ם בריש הל' קדוש החודש, וקושיית המפרש במ"ש הרמב"ם בפ"ו ה"י ברמב"ם בריש הל' קדוש החודש: חדשי השנה הם חדשי הלבנה שנאמר (פנחס כה, יד) עולת חדש בחדשו ונאמר (בא יב, ב) החודש הזה לכם ראש חדשים . . והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה שנאמר (ראה טז, א) שמור את חודש האביב. הפירוש בזה: חדש הלבנה הוא של לערך כ"ט יום וחצי¹, זהו משך זמן סיבוב (החדשי) של הלבנה; שנת החמה היא של לערך שס"ה יום ורביע (ראה רמב"ם שם רפ"ג), זהו זמן הסיבוב (השנתי) של החמה.

1) במהלכם האמצעי תשעה ועשרים יום י"ב שעות . . תשצ"ג חלקים (רמב"ם שם פ"ו ה"ג).

לקראת שבת

- והרמב"ם אומר בהלכה זו שני דינים²:

א) שאת חדשי השנה צריך לחשב לפי סיבוב הלכנה, היינו שחודש אינו חלק א' מ"ב משנת החמה [כמו שמחשבין רוב האומות, שמחלקין את השנה (של מהלך החמה) ל"ב חלקים - חדשים], אלא "חדשי הלבנה".

ב) אעפ"כ, מכיון שהפסח צריך להיות בחודש האביב (ר"ה כא, א. סנהדרין יג, ב. רמב"ם שם רפ"ד), ותקופות השנה נקבעות ע"י (מהלך) החמה (ששנת החמה ארוכה משנת הלבנה בלערך י"א יום (רמב"ם שם פ"א ה"ב)) - מחשבין את השנים לפי מהלך החמה. ולכן בכל שתים-שלוש שנים מעברין ב"ד את השנה, "כדי שיהי' פסח בזמן האביב" (לשון הרמב"ם שם פ"ד ה"ב).

והרמב"ם ממשיך בפרקים שלאח"ז, שגם החשבון שאנו משתמשים בו היום [שסידר רבי הלל הנשיא³] הוא באופן כזה, שבכל מחזור (י"ט שנה) משתוים (לערך) שנות הלבנה עם שנות החמה, עד ש"לא ישאר ממנין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים" (רמב"ם שם פ"ו ה"י).

ומקשה ע"ז ה"פירוש" (בפ"ט ה"ג שם) ש"אחר שנים רבות" (כשיתקבץ מספר גדול של יתרונות של השעה ותפ"ה חלקים) תחול תקופת ניסן (לא בחודש האביב, אלא) בחודש אייר? ומתריך: "יבוא מורה צדק ויודיענו".

[ולהעיר: עד לשנה האחרונה של שית אלפי שנים דהוה עלמא עדיין תחול⁴ התקופה בחודש ניסן⁵].

וצריך להבין: הדין דשמור את חודש האביב הוא (לא רק שניסן (ודי בשלהי ניסן) צריך להיות בזמן האביב, אלא) שהפסח יהי' בזמן האביב [כמו שפסק הרמב"ם, כנ"ל שכשב"ד חישובו שתקופת ניסן תהי' בששה עשר בניסן עיברו את השנה "כדי שיהי' הפסח בזמן האביב"] - א"כ אינו מובן:

ע"י התקבצות של שארית המחזור (שעה ותפ"ה חלקים) פעמים רבות עד עכשיו הרי [ואפילו בזמן הרמב"ם (ועוד לפני"ז)] כבר חלה תקופת ניסן כמה פעמים⁶ מספר ימים לאחר ט"ו ניסן⁷ - וא"כ איך זה מתאים עם הדין דשמור את חודש האביב, שפסח צריך להיות בזמן האביב?

(4) ראה ספר בינה לעתים מאמר יב.

(5) ראה בעתים לבינה שם שמפרש שזוהי הכוונה בתירוץ ה"פירוש" "יבוא מורה צדק ויודיענו".

(6) בהשנים שבאמצע המחזור, ככהערה הבאה.

(7) ראה בספר העיבור לראב"ח הנשיא (מאמר ג' שער ה') דבזמנו ("אשר חי בשנת ארבעת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושלוש ליציירה" - נוסח השער), "מועד הפסח כולו נופל בתקופת טבת

(2) ראה ב"פירוש" לרמב"ם הל' קדה"ח בתחלתו. וראה ראב"ע בא שם. ובכ"מ.

(3) ראה בעל המאור ר"ה (כ, ב). רמב"ן גיטין לו, א. השגות הרמב"ן לסה"מ צ"מ ע"ק. ח"י הר"ן סנהדרין יא, א"ב. חינוך מצוה ד'. ובכ"מ. וצע"ק שברמב"ם בהל' קדה"ח אינו. וראה שם פ"ה ה"ג, הי"ג. סה"מ צ"ש. וראה סה"ד ד"א קי"ח. ועוד. תו"ש בא ח"י"ג פ"ב ואילך, וש"נ.

ב.

מיישב ע"פ מש"כ הרמב"ם לפי תקופת ר' אדא; מקשה על תי' זה

לכאורה אפשר לתרץ עפ"י מה שכתב הרמב"ם להלן (רפ"ט שם), שהשארית של שעה ותפ"ה חלקים לאחר כל מחזור אינו אלא לפי חשבון (הנקרא "תקופת שמואל") ששנת החמה היא "שס"ה יום ורביע יום", אבל לפי החשבון ("תקופת רב אדא") ששנת החמה היא שס"ה יום ו"פחות מרביע יום" – "לא תמצא תוספת במחזור של י"ט שנה כלל".

ועפ"ז מתאים חשבון השנים שאנו מחשבים עתה עם הדין דשמור את חודש האביב - כי אנן נקטינן (לא את החשבון דתקופת שמואל אלא) החשבון דתקופת רב אדא [ש"חשבון זה הוא האמת יותר מן הראשון" (לשון הרמב"ם שם פ"י ה"ו)] כמו שכתבו כמה ראשונים⁸, ולפי חשבון זה לעולם חל הפסח בתקופת האביב.

אבל אינו מובן: הטעם שצריך להשוות שנות הלבנה עם שנות החמה הוא משום שמור את חודש האביב, ומכיון שלפי החשבון של תקופת שמואל יש שארית לאחר כל מחזור - א"כ איך כתב הרמב"ם (בפ"ו ה"י שם) "ולמה סמכנו על מנין זה . . (מכיון ש)לא יאר ממנין ימי החמה . . חוץ משעה אחת וכו'": איך אפשר לסמוך על מנין זה, מכיון שההשתוות אינה (תמיד) בהתאם עם הדין דשמור את (הפסח שיהי' ב)חודש האביב?

ג.

מיישב דברי הרמב"ם לגבי דין שמור את חודש האביב בשייכות לשנים

וי"ל הביאור בזה: מלשון הרמב"ם (שמביא הכתוב) "והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה שנאמר שמור את חודש האביב", מובן, שהלימוד משמור את חודש האביב אינו רק שהפסח צריך להיות בזמן האביב, אלא גם שלעולם צריך החודש לחול באותו זמן בערך (דשנת החמה)⁹.

הגשמים" - ולכאורה א"מ: (א) מה מוסיף הרמב"ם במ"ש "ולולא הוספת החודש הזה כו'", על מה שכתב לפניו "מוסיפין חודש זה מפני האביב"? (ב) מהו אומרו "פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים", שמלשון זה משמע שהדיוק הוא לא - שיהא הפסח בזמן האביב, כ"א שלא יהי' "פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים"?

וי"ל שבי' לשונות אלו הם ב' דינים: "ומפני מה מוסיפין כו'" הוא דין בשנה שתקופת ניסן מתאחרת אחרי ט"ו ניסן; ו"לולא הוספת החדש הזה כו'" הוא דין בנוגע כללות השנים, שמזמן לזמן צריך לעבר את השנה בכדי שהפסח שבכל

כגון חמשיית ושנת שלשה עשרה ושנת י"ו שאתה מוצא בכולם תקופת ניסן נופלת אחר כ"ב יום מניסן כו'". וראה גם ספר העבור להראב"ע (סוד העבור "העד האחד" ושם בסופו "העד השביעי"). יד רמ"ה לסנהדרין (יג, ב ד"ה ואיכא). יסוד עולם מאמר ד' (פ"ב, פ"ד ועוד). ובכמה מפרשים וספרי חשבון העיבור.

(8) נסמנו בהערה שלפניו. ועוד.

(9) ועפ"ז יובן מ"ש הרמב"ם (שם פ"ד סה"א) "מפני מה מוסיפין חדש זה מפני זמן האביב כדי שיהא הפסח באותו זמן . . ולולא הוספת החודש הזה הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות

לקראת שבת

ובדין זה דשמור את חודש האביב בשייכות לשנים מספיק "שיהי' חודש זה (ניסן) בזמן האביב" (לשון הרמב"ם שם פ"ד ה"א. וראה הערה 10) - שחדש ניסן יכלול בתוכו את זמן האביב¹⁰, ולכן מספיק בנוגע לדין זה שתקופת האביב תהי' בחודש ניסן אפילו אם אינה אלא בסוף החודש.

ועפ"ז נמצא שגם לפי החשבון דתקופת שמואל שבכל מחזור יש שארית קטנה, הרי ע"י סידור שנות המחזור מקיימים את הדין (עכ"פ) דשמור את חודש האביב בנוגע לשנה, מכיון שגם לפי חשבון זה לא תימשך התקופה לאחר חודש ניסן לעולם.

ובזה מובן ג"כ מ"ש הרמב"ם הטעם ש"סמכנו על מנין זה" (המנין של שנות המחזור) - כי לפי חשבון זה "לא ישאר ממנין ימי החמה חוץ משעת אחת כו": סמכנו על מנין זה (של שנות המחזור) כי ע"י מנין זה מקיימים את הדין שהשנים צ"ל "שני החמה"¹¹; ובזה הרי גם החשבון ש"לא ישאר כו' חוץ משעה אחת כו" הוא טעם מספיק ל"סמכנו על מנין זה", כנ"ל.

השנים יהי' בזמן אחד (ושלא יהי' "פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים").
 (10) ויש לומר, דמה שמעברין על התקופה, היא "כדי שיהי' הפסח בזמן האביב" (רמב"ם שם פ"ד ה"ב), משא"כ מה שמעברין על האביב ועל פירות האילן הוא "כדי שיהיו השנים שני החמה" (רמב"ם שם סוף ה"ד^א). ועפ"ז יובן גם מ"ש הרמב"ם שם ה"ג "כדי שיהי' האביב מצוי להקריב ממנו עומר השנים (11) להעיר מחמרא וחיי סנהדרין שם בשם הרא"ש.

התנופה בשה עשר בניסן" - דלכאורה: הרי מה שמעברין על כל ג' הסימנים הוא מצד "שמור את חודש האביב" שנוגע לפסח, ולמה אומר "כדי שיהי' .. להקריב ממנו עומר"? וי"ל בזה, כי אלולי טעם זה (כדי שיהי' כו' להקריב ממנו עומר) הי' מספיק גם כשהאביב הוא בסוף חודש ניסן (מכיון שגם אז היא שנת החמה, ככפנים).

"שיהא הפסח באותו זמן", שיהי' חודש זה בזמן האביב" - הם הקדמה ל(ב' הענינים שב) ב' הלכות שלאח"ז: עיבור מפני התקופה (שבהלכה ב') - הוא "כדי שיהא הפסח באותו זמן" (אביב); מפני האביב ופירות האילן (שבהלכה ג') הוא כדי "שיהי' החודש בזמן האביב" ..

(א) ומה שבהלכה זו (ה"ד) מביא הרמב"ם רק ב' הסימנים דאביב ופירות האילן - משמע קצת, שכוונתו ב"ואלו הן הדברים" היא (בעיקר) לענין ב' סימנים אלו. משא"כ מה שמעברין על התקופה הוא לא רק "כדי שיהיו השנים שני החמה" אלא גם "כדי שיהי' הפסח בזמן האביב".
 ויש לומר, שב' הלשונות שברמב"ם שם ה"א

ד.

מוכיח שלהרמב"ם גם תקופת שמואל נכונה בפסק הלכה

אבל צריך להבין: מכיון שלצורך הדין דשמור את חודש האביב בנוגע לפסח זקוקים מ"מ לחשבון האמתי (של תקופת¹² רב אדא)¹³, שדוקא לפיו "לא תמצא תוספת במחזור . . כלל" - למה ל"י להרמב"ם לומר שבנוגע לענין השנה זה מתאים גם לפי החשבון תקופת שמואל - שאינה לפי האמת?

וי"ל נקודת הביאור בזה:

מזה עצמו שהרמב"ם מביא את תקופת שמואל בהלכות קדה"ח מוכח שגם תקופה זו היא (לא רק דיעה בתורת אמת, אלא היא גם) נכונה בפסק ההלכה (שהלכה היא ענין של "אמת לאמתו"¹⁴).

[וכמו שהרמב"ם מרמז בהלשון (פ"י ה"ו) "שחשבון זה הוא האמת יותר מן הראשון": היינו גם החשבון "הראשון" (תקופת שמואל) - הוא אמת; אבל "חשבון זה" (תקופת רב אדא) הוא "אמת יותר"¹⁵].

הוכחה לזה (שגם החשבון של תקופת שמואל נתקבל לפסק הלכה): בכמה הלכות הקשורות בתקופת החמה מתחשבים רק בתקופת שמואל; כגון ברכת החמה, לדוגמא - הברכה מברכין כשרואים את החמה ביום תקופת ניסן בתחילת כל מחזור גדול (כ"ח שנה)

דסמכינן על חשבון תקופת ר"א בנוגע לפסח¹² (והזכיר רק ש"סמכנו על מנין זה"), דס"ל כהדעות דעכשיו אין חוששין להדין דהפסח יהי' לאחר התקופה דוקא (ראה פנ"י ר"ה כא, א ד"ה "בתוס' בד"ה עברה". פי' ר"ח שם. חמרא וחיי שם בשם הרא"ש).

14 ראה המשך תרס"ו ע' תלא ואילך.

15 ובפרט להפ"י ברמב"ם (פ"ה ה"ב, וראה סהמ"צ שם) דדבר זה הלכה למשה מסיני הוא כו' ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין ע"פ החשבון הזה (המבואר בפ"י שם) שגם החשבון עצמו הוא הלל"מ - וידוע השק"ט בזה.

12 ביד רמ"ה (סנהדרין שם ד"ה ואיכא) מק' שגם לפי תקופת ר' אדא נופלת (לפעמים) תקופת ניסן (בשנת ט"ז למחזור) ביום ט"ז. אבל עפמ"ש הרמב"ם שם ספ"י: בחשבון שתי התקופות האלו שביארנו (דשמואל ור' אדא) דרכם הכל בקירוב הוא ובמהלך השמש האמצעי לא במקומה האמיתי, אבל במקום השמש האמיתי תהי' תקופת ניסן בזמן אלו בכמו שני ימים קודם שתי התקופות, נמצא לכאור' דחגה"פ הוא לאחר התקופה¹² (ראה יסוד עולם שם. הון עשיר לערכין פ"ב מ"ב. ועוד). וראה הערה הבאה.

13 או י"ל מדלא הזכיר הרמב"ם בפירוש

ג) והאיחור דתקופת תשרי בנוגע לחג, אולי ס"ל להרמב"ם דלא איכפת ולא מעברים בשביל זה מדלא הביאו בריש פ"ד שם. וראה צפע"נ שם ה"ב (וראה שם ה"ג). מנ"ח מצוה ד' סק"ו. ערוך לנר סנהדרין לג, א ד"ה ור' יוסי. ועוד.
ד) ולכאור' דזוהק לומר דסמיך על מש"כ בפ"י ה"ו. וראה הון עשיר שם.

ב) ביד רמ"ה שם מתוך דמ"ש בגמ' (ר"ה כא, א) כד חזי דמשכא תקופת טבת עד שיתטר בניסן העברה, היינו "עד אורתא דשיתטר נגהי שיבסר", אבל ברמב"ם מפורש שם (ה"ב) "אם תהי' תקופת ניסן בששה עשר".

לקראת שבת

שהתקופה היא "בתחילת ליל רביעי" (ברכות נט, ב. רמב"ם הל' ברכות פ"י הי"ח. טושו"ע או"ח סי' רכט ס"ב) - שזו התקופה היא לפי חשבון שמואל ולא לפי חשבון רב אדא¹⁶.

[וכמו"כ בנוגע לשאלת גשמים¹⁷, וזהירות בשתיית מים בשעת התקופה¹⁸ שבהלכות אלו אין מתחשבין אלא בתקופת שמואל בלבד¹⁹].

ה.

צ"ע בדיון ב"ד שקידשו את החודש בין שוגגין וכו'

ויובן זה בהקדים עוד ענין בקידוש החודש, שלכאורה אינו מובן: "ב"ד שקדשו את החודש, בין שוגגין בין מוטעין בין אנוסין [לגירסא שני²⁰: מזידין] הרי זה מקודש וחייבין הכל לתקן המועדות על היום שקדשו בו" (רמב"ם ספ"ב שם. מתו"כ אמור כג, ד. ר"ה כה, א).

ולכאורה: הרי תוכן וענין ראש חודש (מלשון חידוש) קשור עם כזה ראה וקדש, חידוש (מולד) הלבנה - וא"כ איך שייך שהיום שבו לא הי' המולד יהי' לר"ח משום שב"ד קידשוהו?

הרמב"ם (ספ"ב שם) מסביר טעמו של פסק הלכה זה, ש"חייבין הכל לתקן המועדות על היום שקדשו בו", כי "מי שצוה לשמור המועדות הוא צוה לסמוך עליהם". אבל לכאורה אין זה טעם מספיק אלא לזה שחייבים לסמוך על קידוש החודש של ב"ד, אבל עצם הקידוש נשאר בלתי מובן: כיצד נעשה יום זה "ראש חודש" אם המולד הוא ביום אחר?

ו.

ביאור כהנ"ל דהקביעות הוא ע"פ בחי' חמה ולבנה למעלה

הביאור בזה (בדרך אפשר):

חמה ולבנה ועניניהם כאן למטה (כמו כל מה שלמטה) נשתלשלו מבחי' חמה ולבנה ועניניהם למעלה. ולכן, זה שיום מולד הלבנה נקבע לר"ח, הוא (בעיקר) מצד מולד הלבנה שלמעלה.

19) ראה יסוד עולם מאמר ד' פ"ב בסופו ועוד. תשובות התיו"ט (בשורת הצ"צ (הישן) סי"ד). וראה ס' העיבור להראב"ע שם והעד השביעי (הובא בט"ז יו"ד שם). וראה בכהנ"ל ישועות יעקב או"ח סי' קיז בתשובה לנכד המחבר.
20) ר"ה שם, וראה הגמ"י שם.

16) ראה שו"ת משאת בנימין סי' קא. שו"ת כה"ג לטור שם. שו"ת חת"ס או"ח סי' נו.
17) תענית י, א. טושו"ע או"ח (ואדה"ז) סי' קיז ס"א.
18) ראה ב"י או"ח סו"ס תנה. רמ"א שם ס"א (שו"ע אדה"ז שם סט"רו. סי' רו סי"ד). יו"ד סקט"ז ס"ה. ובכ"מ.

לקראת שבת

כא

אבל מאחר שידיעתנו והשגתנו בענינים שלמעלה היא ע"י הענינים כמו שהם נמשכים כאן למטה - לכן ציורתה עלינו התורה שנקבע ר"ח לפי מולד הלבנה שלמטה (ע"פ הרא"י, או ע"פ חשבון) כי מזה אנו יודעים שאז הוא מולד הלבנה שלמעלה.

אבל כשב"ד קבעו ר"ח ביום אחר והתורה מצוה לנו "לסמוך עליהם", הרי זה גופא הוכחה, שדוקא ביום זה, שתורת אמת קובעת אותו כ"ראש חודש", אז הוא מולד הלבנה (העיקרי -) שלמעלה.

[וזה שלמטה המולד אז הוא ביום אחר, הרי"ז מפני שאז²¹ אין העולם הזה התחתון ראוי²² (מפני סיבות שונות), שההמשכה שמבחי' לבנה שלמעלה תומשך בלבנה שלמטה באותו זמן].

ועד"ז הוא גם בנוגע לדינים הנ"ל הקשורים עם תקופת החמה [ברכת החמה וכו']:
הדינים שבתורת אמת קשורים (בעיקרם) עם תקופת החמה שלמעלה. לפיכך לא יקשה מה שבדינים אלו מקובל החשבון דתקופת שמואל - אע"פ שהחשבון האמיתי של התקופה למטה הוא לפי תקופת רב אדא - כי מאחר שתורת אמת אומרת, שלאחרי כל כ"ח שנה ההלכה היא כך וכך והיא קשורה עם תקופה זו, הרי מזה גופא מוכח, שבזמן זה היא התקופה שלמעלה. אלא שמפני סיבות מסוימות באה התקופה כאן למטה בזמן אחר (תקופת רב אדא)²³.

ז.

דוגמאות ממקצועות שונות כתורה לביאור הנ"ל

כיון שאפשר שהנ"ל יעורר שאלות: היתכן והרי תורה לא בשמים היא, אין משגיחין בבת קול, בפלוגתת זהר והש"ס הלכה כש"ס ועוד - אביא בזה דוגמאות ממקצועות שונות בתורה שכל אחת "מאירה" פרט אחר בענין זה:

א) עד"ז ודוגמת זה - מצינו בעדים זוממין. אמרז"ל (מכות ה, ב²⁴) עדי זוממין לא הרגו נהרגין הרגו לא נהרגין. וידועה השקו"ט שזהו היפך השכל, והיפך דיני התורה בנוגע לשאר מיתות כ"ד. ומבואר ע"פ הרמב"ן - שכיון שב"ד כשר חקר ודרש וכו' וקיבל עדותן

למבול (ד"ח נח כב, א. רש"י נח ז, יב).
23) להעיר מס' הזכרונות (להרה"צ ר' צדוק הכהן קונט' משיב הטענה על חשבון העיבור והתקופה. ס' העיבור לראב"ע שם בסופו.
24) מובא בפירש"י עה"ת שופטים יט, יט. וביאורו - ברמב"ן שם.

1) להעיר מהשייך לנדוד, לכאור, ונת' באופן אחר לגמרי (בנוגע החילוק בזמנים ומועדים בין מדינות רחוקות - דישנו תמיד) - שר"ע אדה"ז מהדרות סי' א ס"ט. תו"ח (לאדהאמ"צ) שמות שטט, ב ואילך. - וי"ל. ואכ"מ.

22) עד"ז מצינו (ויתירה מזה): ויהי הגשם גור' הורידם ברחמים כו' גשמי ברכה שלא חזרו היו

לקראת שבת

ועפ"ז פס"ד למיתה ונהרגו בפועל ה"ז הוכחה שכלפי שמי' גלי' שהנהרגים היו מחויבים מיתה זו, אע"פ שדין תורה ביטל העדות שהיא הייתה יסוד הפס"ד למטה שיהרגו ונהרגו - ולכן פס"ד ב"ד שלמטה דאין העדי זוממין נהרגין.

(ב) אחז"ל (תמיד כט, א) דברה תורה לשון הבאי ערים גדולות ובצורות בשמים, ופי' הרמ"ע מפאנו (שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' עג) וז"ל: הוא כמשמעו. . שאין ע' שרים שלמעלה נכנסים באוירה של א"י.

(ג) ופליגא דמלאכא כו' טצדקי למיפטר נפשך (מנחות מא, א) וברמב"ם (סוף הל' ציצית) דכן (כמלאכא) יעשה "אדם חסיד" ובשו"ע שם "נכון להיות כל אדם זהיר".

(ד) וי"ל דהוא אבוהן דכולהו - כל הסוג דדיני שמים²⁵. ובפרט לדעת האומרים שאינו חייב אפילו במקצת בדיני אדם²⁶.
ויש להוסיף עוד. ואכ"מ.

ח.

ע"פ בהנ"ל צ"ע ברין הרואה חמה בתקופתה

לאחרי כל הנ"ל עדיין דרוש ביאור:

כל הענינים הכתובים בתורה, ובפרט כאלו שהם להלכה במעשה בפועל - אין "המקרא" (דהפס"ד) יוצא מידי פשוטו, וצריך לקיים את ההלכה כפשוטה. אע"פ שכל ענין (בעולם ובפרט בתורה) שרשו הוא למעלה ורוחני.

[וזהו לא רק בנוגע לקיום המצות בלבד, שדוקא ע"י קיומן כפשוטן מקיימים גם את הענינים הרוחניים של המצות] כמצות תפילין, לדוגמא, שדוקא ע"י קיום מצות תפילין כפשוטה מקיימים שעבוד הנשמה והלב וממשיכים הד' מוחין (כמש"כ בכתבי האריז"ל). וכו'[, אלא גם בנוגע לכל הדברים והענינים המובאים ונצטוו עליהם בתורה, הרי, כנ"ל, אין מקרא יוצא מידי פשוטו²⁷].

וכמדובר כמה פעמים ההכרח לזה מסיפור הש"ס (בכורות ח, ב) שגם כאשר אמרו חכמי אוה"ע שהבחינו שנחש מתעבר לתלת שני ענה להם ר"י בודאות שאינו, והביא הוכחה מפסוק וק"ו שהוא "לשב שני" (והמדובר הי' בעיבור דנחש כפשוטו).

25) ב"ק נה, ב. ובכ"מ. ובפרטיות ראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו. וש"נ.

26) יש"ש ב"ק שם.

27) ולכן כאשר חכמי האומות אומרים ע"ד מאורע וענין בעולם שהוא שונה ממש"נ בתורה - א"א לתרץ שבתורה מדובר רק ברוחניות הענינים.

לקראת שבת

כג

ועפ"ז קשה להבין: הרי ההלכה ד"הרואה חמה בתקופתה" פירושה תקופת החמה בגשמיית - ואיך שייך לברך "עושה מעשה בראשית"²⁸ על התקופה שלמעלה, בשעה שכאן למטה אין (בזמן זה) תקופה (בגשמיית)²⁹ ?

מ.

מבאר שלא קשה לגבי קידוש החודש ומחוק הצ"ע לגבי ברכת החמה

ואע"פ שגם בקידוש החודש יש הכרח לומר כן (כנ"ל סעיף ו) - שקידוש ר"ח וקביעותו אינם תלויים בזמן מולד הלבנה שלמטה - הרי קיים הבדל בין ענין ר"ח לתקופת החמה:

אע"פ שר"ח קשור עם מולד הלבנה - הרי ר"ח בעצם מהותו (אינו מציאות דעולם, אלא) הוא מציאות של תורה³⁰. זה שהוא יום קדוש, קרבנות ר"ח וכו', שקדשוהו ב"ד³¹ או "קדשוהו שמים" (ר"ה כד, א' במשנה). סנהדרין י, ב³²). לכן קל יותר להבין איך המציאות דר"ח קשורה עם המולד שלמעלה, גם כשהמולד שלמטה הוא בזמן אחר;

משא"כ "חמה בתקופתה", שמציאותה נעשית (לא מדיני התורה הקשורים בזה, אלא) ממהלך החמה - זה שהחמה נמצאת באותו זמן באותו מקום שהיתה בעת שנבראה.

הרי אינו מובן: מאחר שבדין התורה גופא צריך להיות המציאות כמו שהיא כאן למטה (כנ"ל ס"ח) - איך שייך לברך ברכת החמה על "חמה בתקופתה" שלמעלה?

הקושיא חזקה עוד יותר: הדין דברכת החמה הוא כש"רואה חמה בתקופתה", וכשאינו רואה את החמה בגשמיית אסור לו לברך³³:

"וזה שאנו מחשבין בזה"ז כו' אנו מחשבין לידע יום שקבעו בו בני א"י איזה יום הוא, וקביעת בני א"י אותו היא שיהי' ר"ח או יו"ט לא מפני החשבון שאנו מחשבין" (שם ספ"ה). ובאריכות יותר בסהמ"צ שם "אבל מפני שב"ד הגדול שבא"י כבר קבעוהו זה היום ר"ח או יו"ט ומפני אמרם כו' כמו שבא בפירוש אלה מועדי ה' . . . שיאמרו הם כו"י".

(32) בחודש שלא נראה בזמנו, וכן הוא דעת הרמב"ם שם פ"ב ה"ח. ראה פירוש שם. וראה צפע"נ הל' קדה"ח שם. פ"ב ה"ח. פ"ה ה"א. מכתבי תורה מכתב סג.

(33) ראה שו"ת חת"ם שם בתחלתו. שע"ת א"ח שם סק"ג. שד"ח אס"ד מערכת ברכות ס"ב אות יח. פאת השדה סל"ג.

(28) ב' גי' בהברכה - הובאו באנציק' תלמודית בערכו. וראה לקו"ש ח"י ע' 187.

(29) ראה שו"ת חת"ם שם דנשאר בצע"ג דדברי הרמב"ם סתרי להדדי (וע"ש שכ' איך נברך וע"פ אמת אין כאן שום תקופה").

(30) בפרט לביאור הרגזיובי בנוגע למולד הלבנה (צפע"נ לרמב"ם ריש הל' קדה"ח) דמדגיש הרמב"ם "במראה הנבואה".

(31) ולדעת הרמב"ם אמירת ב"ד מקודש - מעכב - שם פ"ב ה"ח (ושם "שאינן הרא"י קובעת אלא ב"ד שאמרו מקודש הם שקובעים"). וראה סהמ"צ שם. (וראה השגת הרמב"ן שם. ולהעיר שגם לדעת הרמב"ן שם שאין קידוש ב"ד מעכב, הרי צריכים ב"ד עכ"פ לחשוב בהן ולהסכים בהן).

הברכה קשורה עם ראיית החמה הגשמיית, אע"פ שאינה (כמו שהיא) בתקופתה (ומברכים מפני שהחמה הרוחנית היא בתקופתה), אתמהה³⁴ ?

יו"ד.

ביאור ע"פ מה דקיי"ל כר"י שבניסן נברא העולם במחשבה

וי"ל בזה. ובהקדים, שחשבון התקופות (בין לפי תקופת שמואל, בין לפי תקופת רב אדא) אין התחלתו מהתקופה הראשונה שאחר בריאת העולם, אלא מהתקופה שב"שנת תוהו", קודם שנברא העולם³⁵.

וההסברה בזה היא :

במחלוקת ר"א ור"י (ר"ה י, ב) אם בתשרי נברא העולם או בניסן נברא העולם, מבואר³⁶ בכ"מ [וי"ג³⁷ כך בתוספות (ד"ה כמאן ר"ה כז, א). ולפינו הגי' להיפוך³⁸], ששתי הדעות אמת: בניסן עלה במחשבה לברוא את העולם והבריאה בפועל היתה בתשרי.

ומכיון שלתקופות קיי"ל כר' יהושע שבניסן נברא העולם, שלכן מונין תקופת ניסן דשנת תוהו (שלפני תשרי) כשעלה במחשבה (היינו - למעלה) לברוא,

לפיכך, בנוגע לברכת החמה, מתחשבים עם התקופה שלמעלה (אע"פ שהתקופה למטה - היא בזמן אחר). ועד"ז מובן בנוגע לדינים האחרים הקשורים עם התקופה, שאי"ז אלא לתקופת שמואל, התקופה שלמעלה, מכיון שההתחלה והיסוד של כל חשבון התקופות הוא ענין של תקופת תוהו, של עלה במחשבה לברוא³⁹, ולכן אינו מעכב כאן שגם התקופה שבמעשה תהי' באותו הזמן⁴⁰.

אבל אעפ"כ מובן, שהתקופה שלמעלה פועלת גם (ברוחניות ובפנימיות) בהחמה למטה (שלכן ברכת החמה קשורה עם ראיית החמה הגשמיית).

39) משא"כ חשבון המולדות והשנים, אף שג"ז מונין ממולד תהו - בהר"ד (רמב"ם שם פ"ו ה"ח. תוס' שם. ובכ"מ), הרי זהו בעיקר כיון שיום אחד בשנה חשוב שנה, וכ"ש חמשה ימים (ראה תוס' שם. פי' הרמב"ם שם. ובכ"מ. נסמנו באנציק' תלמודית ערך בהר"ד), היינו מצד מציאות הבריאה והמולד בפועל. ועוד ועיקר: הרי בזה אין נפק"מ בפועל לחשבון המולדות, משא"כ בנוגע לחשבון התקופות. ע' תוס' שם. וראה בפירוש שם (פ"ט ה"ג. פי"ה א). יסוד עולם שם (פי"ד). ועוד.

40) וכו"כ מצות דינים פס"ד תלויים במחשבה דוקא.

34) להעיר מהסברא ד"ת"ח אחד" בשו"ת חת"ס שם לברך אפילו לא תראה החמה. וראה שד"ח שם. בשו"ת כתב סופר (או"ח סל"ד) פוסק כהפמ"א (הובא בשד"ח שם), וראה קוני' תקופת החמה וברכתה (להרי"מ טוקצינסקי) פ"ד ס"ד וה'.

35) ראה תוד"ה לתקופות ר"ה (ת, א ואילך). פירוש להרמב"ם הל' קדה"ח פ"ט ה"ג. ופ"י. ועוד.

36) ראה נהר שלום סדר כוונת ר"ה קרוב לסופו.

37) הובא בשו"ת בני ציון ח"א סי"ד אות טז.
38) וראה לקו"ש חט"ז ע' 4-483 (ס"ד) ובהערות שם.

לקראת שבת

כה

יא.

צ"ע בדין דשמור את חודש האביב לגבי פסח הוא לפי תקופת רב אדא והביאור בזה עפ"ז צריך להבין, לאידך גיסא: מכיון שענין התקופה שלמעלה הוא דוקא לפי החשבון של תקופת שמואל - ולא של תקופת רב אדא, שחשבונו הוא רק בשייכות לתקופה שלמטה,

איך שייך לומר, שציווי התורה שהפסח צריך להיות דוקא בזמן האביב [שזה אפשרי רק לפי תקופת רב אדא ולא לפי תקופת שמואל (כנ"ל ס"ד)] קשור רק עם התקופה שלמטה? וי"ל הביאור בזה:

טעם הדבר, שהתקופה שלמטה היא בזמן אחר מהתקופה שלמעלה, הוא מפני שהעולם (כנ"ל) אינו ראוי אז לקבל את התקופה שלמעלה (שהיא נעלית מהעולם ומסדר הזמנים שלו).

במה דברים אמורים, כשזוהי מציאות של עולם, אבל ענין הפסח ("שיהי' הפסח בזמן האביב") - מאחר שפסח למטה הוא (בעיקרו) מציאות של תורה, נמשכת התקופה למטה באותו זמן כמו שהיא למעלה, היינו שזה שהפסח הוא בזמן האביב תמיד, הוא לפי התקופה שלמעלה ושלמטה.

משא"כ בנוגע לעניני העולם, המשכת בחי' תקופה שלמעלה אפשרית היא גם בזמן אחר, לפי חשבון תקופת שמואל.

יב.

ע"פ כהנ"ל הביאור מה שבדין שמור ונו' לגבי שנים הוא לפי תקופת שמואל

עפ"ז יובן מ"ש הרמב"ם שזה ש"סמכנו על מנין זה" (בנוגע לדין דשנה, שקביעות השנה צריכה להיות כזו שהחודש שלה הוא בזמן האביב) הוא גם לפי החשבון של תקופת שמואל - אע"פ שבנוגע לדין של פסח (שהפסח צ"ל בזמן האביב) צריכים (בכל אופן) להזדקק להחשבון של תקופת רב אדא:

מאחר שבנוגע לעניני העולם - המשכת התקופה שלמעלה היא לפי החשבון של תקופת שמואל (כנ"ל), לכן הדין בנוגע לשנה (שהיא מציאות של עולם), שזה צריך להיות (גם) לפי תקופת שמואל.

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ
מלויבאוויטש נ"ע בענייני עבודת הש"ת

אש תמיד

"הרבי ה'צמח צדק" סיפר שמורנו הבעש"ט אהב מאד אורה, אור בגימטריא רז, מי שיודע את הסוד הפנימי של כל דבר – יכול להאיר"

תרגום מאידית

רבינו הזקן התמסר במיוחד לחנך בניו ונכדיו בדרכי החסידות. אחת מדרכי החינוך היתה שאחרי זמני הלימוד ב"חדר" יהיו בין החסידים ויאזינו למה שחסידים מספרים.

כפי שכבר סיפרתי לכם, רשם אב-הסבא, הרבי ה"צמח-צדק", מה ששמע מהרבי ב"יחידות", כן רשם ענינים שונים ששמע מזקני החסידים.

הרבי האמצעי החל משנתו הארבע-עשרה להתוועד עם חסידים, והרבי ה"צמח צדק" החל משנתו השבע-עשרה להתוועד עם חסידים ולומר דברי התעוררות בדרכי החסידים.

בשנת תקע"ט התוועד פעם הרבי ה"צמח צדק" עם חסידים. הוא אמר אז שאצל מורנו הבעל-שם-טוב דלקו נרות של קרח, ואילו כיום חסידים בעלי ידיעה והשכלה הם קרים.

הרבי ה"צמח צדק" סיפר שמורנו הבעש"ט אהב מאד אורה, אור בגימטריא רז (תיקוני זהר תי' יט. זח"ג כח, ב), מי שיודע את הסוד הפנימי של כל דבר – יכול להאיר.

לקראת שבת

כו

פעם אחת לא הי' לתלמידי הבעש"ט רק נר אחד והבעש"ט הי' צריך להיכנס, הם הצטערו מאד בידעם שהבעש"ט אוהב אור, ולא ידעו מה לעשות. כשמורנו הבעש"ט נכנס אמר: אצל יהודים צריך להיות אור, עבודתי היא להאיר בבני ישראל. התלמידים ענו שלא יכלו להשיג יותר מנר אחד, הורה מורנו הבעש"ט להוריד מהגג נרות מקרח ולהדליקם. התלמידים עשו כך ונרות הקרח דלקו.

הרבי ה"צמח צדק" ניגן בדביקות ואמר: אצל חסידי ותלמידי מורנו הבעש"ט דלקו והאירו נרות של קרח, ואילו אצל החסידים כיום - חשוך וקר.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיים: הסבא גילה את ה'אש תמיד תוקד' של הנשמה, שדרכי החסידות יאירו את הבתים החסידיים, היכן שיהיו בכל מרחבי עולם וקצוי ארץ יצליחו להאיר אור תורה.

לזכות

החתן הרה"ת **מתתיהו יחזקאל** והכלה מרת **דרויזא רייזי** שיחיו

ברגמן

לרגל נישואיהם בשעטומ"צ

ביום ה' ניסן ה'תשס"ט

שיזכו לבנין עדי עד

על יסודי התורה והמצווה